

SLOVSTVO.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Jezičnik.« Knjiga Slovenska v XIX. veku. D. Spisal J. Marn. XXVIII. leto. V Ljubljani. Natisnila in založila J. R. Miliceva tiskarna. 1890. Lex. 8°. Str. 60. Dobiva se nekaj izvodov v »Katoliški bukvarni« po 60 kr. — »Jezičnik« ne namerava podajati Slovencem slovstvene zgodovine, marveč le zbira in pripravlja potrebno snov, čvrste kamene, pa tudi droban pesek — prav tako potreben kot kameni — za slovenski slovstveni dom. Ti kameni pa, debeli in drobni, so v »Jezičniku«, svoji naravi in ceni primerno, že tudi obdelani in uglajeni tako, da ne bode graditelju slovenskega slovstvenega doma težko, iz te snovi postaviti — Bog daj kmalu — za naše skromne razmere lepo poslopje, na katero bomo s ponosom zrlj sami, in v katerem se bodo navduševali naši potomci. Treba bode le posamezne kamene na pravo mesto vložiti, primerno uravnati in pritrditi.

»Pričujoči »Jezičnik« se druži z onimi l. 1885 do 1887, v katerih je opisanih dve sto čislanih rodoljubov, ki so v XIX. veku obdelovali književno polje slovensko«. Opisanih je v njem sedemnajst slovečih pisateljev, večinoma že mrtvih, nekaj še živečih, namreč: I. Andrej Einspieler, oče koroških Slovencev, katerim je bil on sam, kar sta kranjskim dr. Janez Bleiweis in Luka Jeran. II. Matija Majar, bistri pisatelj slovenski in navdušeni prorok »slavjanske vzajemnosti«, živeč od l. 1883. v pokoju v Pragi. III. Dr. Jožef Muršec, eden najblažjih duhovnikov in med najbolj zaslužnimi slovenskimi rodoljubi, živeč blagotvorno v pokoju v nemškem Gradcu. IV. Davorin Trstenjak, pesnik, novelist in humorist; mytho-, filo- in arheolog in zgodovinar. V. Andrej Pirnat, pesnik in buditelj narodne zavesti. VI. Jakob Volčič, iskreni Slovenec v tužni Istri, narodnega blaga jako spretni in marljivi nabiratelj. VII. Matej Cigale, znameniti slovničar in leksikograf, stvaritelj dosedanjega pravnškega in v mnogih strokah tudi dosedanjega znanstvenega jezika našega. VIII. Fran Levstik, eden najimenitnejših naših pesnikov in jezikoslovcev. IX. Dragotin Dežman, v prvi dobi prijatelj slovenščini in pisatelj, v drugi hud nasprotnik in nemški pisatelj. X. Viteslav Radonievč (Andrej Žvegelj), slovenski pisatelj. XI. Josip Radonievč (Jos. Žvegelj), prejšnjemu rodni brat, v mladosti slovenski pesnik in pisatelj, sedaj nemški baron Josef Schwegel. XII. Ivan Tušek, izvedeni naravoslovec, zlasti botanik in pisatelj. XIII. Fran Erjavec, mični pripovedovalec in neprekosljivi prirodoepisni pisatelj.

XIV. Val. Mandelc, pesnik in prestavljaec dramatiških proizvodov. XV. Simon Jenko, priljubljeni pesnik. Mnogim pesnim njegovim je prijetne napeve zložil Davorin Jenko, n. pr. Pobratimiji, Napreju itd. — Tušek, Erjavec, Mandelc in Jenko so bili v latinskih šolah součenci ter so gimnazijo dovršili l. 1855. Ves ta »letnik«, v katerem so bili še n. pr.: grof Karol Chorinsky, Jos. Stritar, Val. Kermavner, Anton Skubic, dr. Jan. Mader, dr. Val. Zarnik in dr., se je odlikoval po lepih talentih in pridnosti. Sreča pa mu v poznejših letih, žal, v obče ni bila mila. — XVI. Janez Volčič, silno marljivi nabožni pesnik in pisatelj. XVII. O. Ladislav (Jožef) Hrovat, O. S. Fr., temeljiti slovničar in jezikoslovec, ki — posavljen z zlatim križcem za zasluge s krono — še živi v pokoju v Novem Mestu.

Kot prejšnji »Jezičniki« se odlikuje tudi ta po objektivnosti in stvarni natančnosti. »Jezičnik« ne presoja toliko sam, marveč navede rad nekoliko značilnih odlomkov iz del pisateljevih, da tako pisatelji sami pokažejo, kakšnega duha da so, kaj s svojimi spisi nameravajo, zakaj sebe in bralce navdušujejo. Gledé na natančnost priznava »Jezičnik« v preveliki skromnosti sicer sam, »da je tu in tam marsikaj prezrle, a mislim, da ga z mirno vestjo lahko izgovorimo: »Imenitnega ničesar ni prezrtega«.

Zahvaljujoči g. kanonika za trdne te pa lepo obdelane »kamene« mu prosimo pri Bogu čvrste zdravja, da z isto marnostjo in z istimi uspehi nalomi in nabere, obdela in ugladi še mnogo starejših in mlajših »kamenov« za krasni dom slovstvene zgodovine slovenske!

Dr. J. L.

»Tekel ali Pravična tehtnica božja.« Spisal Slovencem za novo leto 1891 kanonik dr. Ivan Križanič. Z dovoljenjem vis. kn.-šk. lavantinskega ordinarijata. V Mariboru. V založbi kat. tiskovnega društva. Tisk tiskarne sv. Cirila. — Majhna je sicer ta knjižica (63 str.), pa je tehtna. Morebiti bode med vsemi, ki se pridejo letos na dan, največ koristila. Pisatelj nam poskuša staviti sodbo božjo pred oči, in to v prav poljudni domači pisavi. Znano je res, kar pripoveduje, vendar razvija reč tako mično, da se prav lahko in z veseljem čita. Take resne resnice prav poljudno razkladati ni lahko, a tudi tam, kjer je pisatelj humorist, ne prestopa mejá dostojnosti, dasi bi bil kaj malega takega (n. pr. začetek) brez škode izpustil. Manj hvale vredno je, da uporabi pisatelj, dočim piše sploh za Slovence, toliko lokalizmov, ki ravno preprostemu Slovincu brez potrebe obtežje branje. Poleg tega je še nekaj tiskovnih napak in ne-

pravičnih složen (vprašavno za oziravno). Priporočamo to knjižico prav gorko vsem Slovincem, večkrat ko jo kdo prebere, bolj mu bo všeč in več mu bo koristila.

Dr. J. J.

»Zur Geschichte der nominalen Declination im Slovenischen.« Von V. Oblak. Separatabdruck aus dem Archiv für slavische Philologie. Leipzig 1890. — Kadar sem bil poročeval v »Dom in Svet«-u v II. in III. letniku o Jagičevem Archivu, omenjal sem bil samo V. Oblaka korenito razpravo o »nominalni naši deklinaciji«. In ta razprava je zdaj ponatisnena iz XI., XII., XIII. knjige Archiva v posebno knjigo, katera obsega 247 strani. Koliko in kakšnih virov se je pri tej koreniti razpravi posluževal, kakšno stališče zavzema v tej razpravi, podaja nam od 2.—12. strani. Naj si so že mnogo pisali o našem jeziku Miklosich, Škrabec, Valjavec, Boudouin de Courtenay, Štrekelj, Scheinigg, vendar mnogo novega mikavnega najdeš v Oblakovi razpravi. Ker se bom večkrat na to razpravo sklicaval v »porabnih mislih«, zato jo priporočam vsakemu. Zakaj g. pisatelj, ozirajoč se na stslav. in druge slovenske jezike, podaja nam iz starih naših spomenikov in iz narečji današnjih stalno, trdno podlago, na katero se naj postavi, če želimo priti do edinstva v pisavi v tej reči. Ne uči nas sicer g. pisatelj, kako naj pišemo, ampak le črta nam razvitek naše pisave gledé na deklinacijo. Kar se tiče mestnika m. in sr. spola v ednini, omenil sem že v 2. št. t. l. str. 79. To izrečno spominjam, ker imajo tu neki krive pojme in jako različno pišejo. Ker piše nekdo v »Slov. Narodu« 1891, št. 29. sicer dobro obče ali ne »sine ira« o razvitku našega jezika med drugim tudi to-le: »Kdor se hoče uveriti o teškočah v tej sklanji, naj si ogleda V. Oblaka razpravo »die nom. Decl.« Tudi na podlagi ondotežnega razmišljanja si jaz ne upam trditi, da ne bi narod nikjer ne ločil v govoru »reči« g. sing. = acc. pl. »reči« g. pl. Mogel bi nas o tem obvestiti tak učenjak, ki pozna natančno slovenska narečja... To je resnica. G. V. Oblak se izrečno ni oziral na g. pl., — kakor sva se o tem nedavno pogovarjala, — kar piše na str. 235. in drugje o tem padežu, kar je o tem pisal Škrabec v »Cvetju« in dr. Štrekelj v »Zvonu« 1885., vse to priča zoper -ij gen. pl. No o tem na drugem mestu. Vsem pa najbolj, ki jih mika našega jezika razvitek, naj bo priporočena rečena knjiga.

Fr. S. Lekše.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

(Piše — F.—.)

»Slike iz obćega zemljopisa.« Napisao dr. Ivan Hoić. Knjiga II. Evropa, Francuska, Švicarska, Nizozemska, Belgija i Vel. Britanija. Sa 93 slike i 4 zemljopisne karte. Nagradjeno iz zaklade grofa Iv. Nep. Draškovića. Za godinu 1889. Vel. 8°. Str. VIII + 331. Knjižarska cena 3 gld. — Z veseljem smo pred dvema letoma sprejeli prvo knjigo »obćega zemljopisa«, o kateri se je tudi »Dom in Svet« pohvalno izrazil (gl. »Dom in Svet« I. 1889., str. 242). Hvaležni smo

M. H., da nam je letos v tako lepi obliki podala II. knjigo tega prekornostnega in krasnega dela. — V I. knjigi smo razmotrivali zemljo kot nebeško telo in njeno obliko v obče, pisatelj nam je z neke višje točke kazal zemljo, a v drugem delu nas vodi, rekel bi, za roko po gorah in nižavah ter nam razkazuje posamezne dele naše zemlje.

V drugi knjigi je opisal pet evropskih držav. Pač majhen prostor za take države, kakor je n. pr. Francoska ali Angleška! Ali pisatelj ni namerjaval pisati obširnega in strogo zemljepisnega dela, on je hotel ustreči praktični potrebi udov matičnih. To pa ni lahek posel, pisati kratko in zanimljivo znanstveno delo, posebno, ker še do zdaj hrvaško slovstvo ni imelo zemljepisne knjige, razven šolskih knjig. Vendar je pisatelj prav dobro izvršil svojo nalogo. Kratko ali mično pripoveduje vse, kar je važnejšega. Zlog je lahek, a jezik pravilen in čist.

Najprej govori v obče o Evropi (str. 1.—90.). razkazuje nam njene posebnosti in prednosti pred ostalimi deli sveta. Potem slika tla Evrope, kaka so zdaj in kako so se spreminjala v raznih geoloških dobah. Dalje govori precej obširno o podneblju Evrope in naposled o njenem stanovništvu. — Po splošnem uvodu govori o posameznih državah. Najprej opisuje v petih poglavjih Francosko. V prvem poglavju črta svetovni položaj Francoske, njene meje, velikost in razdelitev. V drugem poglavju opisuje zemljo francosko in prav lepo slika nekatere kraje. Posebno poučen je tretji del, kjer govori o fizični kulturi, o poljedelstvu, vinorejstvu in raznih obrtih. V četrtem delu govori o narodu in jeziku francoskem ter o zgodovinskem razvoju države francoske, a v petem poglavju opisuje posamezne departemente in važnejša mesta. Tukaj čitatelja posebno zanimiva Pariz.

Čitajoč ta opis Francoske moramo se nehoté pokloniti velikemu duhu francoskega naroda, kateri je ustvaril taka orjaška dela. Nekaj vendar pogrešamo v tem opisu. Pisatelj prav lepo opisuje v tretjem poglavju fizično kulturo, — a popolnoma molči o duševni, in vendar bi čitatelj rad kaj slišal tudi o občni naobrazbi, o ljudskih, srednjih in višjih šolah itd. Pri nekaterih mestih mimogredé omenja, tako n. pr. pravi, da je v Parizu akademija »neumrlih«, Collège de France, vseučilišče itd., a to je vse o duševni kulturi. Ne vemo, zakaj je pisatelj to opustil pri Francoski in Švicarski, ker pri zadnjih treh državah vsaj z nekoliko besedami omenja občne naobrazbe.

Ko smo si razgledali krasoto Francoske in ko nas je že glava zabolela od velikomestnega hrupa, vodi nas pisatelj v idilično in romantično naravo alpskega sveta, v gorato Švico, katero je prav lepo opisal. Seznani nas z deželo, slika nam stanovništvo, njegov zgodovinski razvoj in idilsko življenje alpskih planinarjev. Dasiravno je priznana resnica, da so gorski stanovniki sploh bolj konservativne čudi in da se jih težko prijemajo razne novotarije, vendar so Švicarji veliki novotarji, vedno bolj zapuščajo svojo patrijarhalno življenje in se podavajo novodobni pokvarjenosti in mehkužnosti, katera jim